
ÚJKOR ÉS JELENKOR

II. János Pál és a XX. század

Andrea Riccardi, a Terza Università di Roma történészprofesszora *II. János Pál (Giovanni Paolo II)* című könyvének alcíme vagy műfaji önmeghatározása – „Az életrajz” (La biografia) – határozott névelőjével némiképp elbizakodottnak tűnhet, figyelembe véve, hogy Karol Wojtyláról olyan monumentális pályakép-monográfiák láttak napvilágot, mint az amerikai *George Weigel*, a francia *Bernard Lecomte* vagy (magyar fordításban is) *Stanisław Dziwisz* munkái: Lecomte bibliográfiájában „Könyvek II. János Párról” cím alatt 62 önálló könyvet sorolt fel – 2003-ban, amikor a lengyel pápa még élt, s a Wojtyła-irodalom azóta jelentősen gazdagodott. Riccardinak tehát éppenséggel a szakirodalom (és általánosabban az információk rendkívüli bősége jelenthetett kihívást. Kell-e, érdemes-e még egy kiadványt megírni és megjelentetni, lehet-e újat mondani a XX. század végének, az ezredfordulónak monografikusan-biografikusan talán legfeldolgozottabb személyiségéről? A római egyháztörténész egyrészt kihasználja az életút lezártaival és az azóta eltelt esztendőkkal megnyíló történelmi perspektíva lehetőségét, másrészt próbál középponton maradni egyfelől a Weigel-féle (*Witness to Hope*, 1999) devocionálisan-teológiaiilag elkötelezett és főleg a Dziwisz-féle (*Egy élet Karol Wojtyła mellett*, 2007) személyes-lírikus hagiografikus életrajzirás, másfelől a lecombe-i (*Jean-Paul II*) jóval kritikusabb, esetenként polemikusabb, „kivülálló” ábrázolásmód között. Igyekszik egyensúlyba hozni és szintézisbe forrasztani a hivatalos katolikus álláspontot és a történettudományos hitelességet. A boldoggá avatott és szentté avatandó „Nagy Karol”-ról a katolikus San Paolo könyvkiadónál publikált, hátsó borítóján a jelenlegi pápa-utód, XVI. Benedek „a szerzővel folytatott beszélgetéséből” vett idézetet tartalmazó, a főpásztor-örökös mellett König bécsi és Dziwisz krakkói érsek visszaemlékezéseiből is jócskán idéző nagymonográfia nem fél szembenézni „az egyháztörténet IX. Pius után leghosszabb pápaságának” (537. o.) többfelől vitatott és bírált momentumaival is, megpróbálván kikerülni a dogmatikus apologetika és a kritikátlan hagiográfia csapdáit. Többnyire sikerrel, habár nem mindig olyan izgalmasan-dialektikusan, mint Bernard Lecomte bio-monográfiája.

Riccardi „ars biographica”-ját frappánsan summázza előszavának első mondata: „II. János Pál nagy alakja a XX. századnak, amelynek történetét teljességgel kifejezi” (1. o.). Ennek a programnak jegyében párosítja az életrajzírást a történetírással, rajzol arcképet és korszakot egyszerre. Az élet-történeti elbeszélés viszonylag egyszerűen-lineárisan halad az embert próbáló-érlelő náci és kommunista zsarnokság évtizedein keresztül az 1978-as pápaválasztásig, onnantól azonban olyan sokrétű, összetett, nehezen áttekinthető eseményhalmazzal szembesít, hogy az író párhuzamos tematikai fejezetekre osztva tárgyalja (II. János Pál kapcsolatai a lengyelséggel, Kelet- és Nyugat-Európával, Amerikával, „a marxizmussal és birodalmával”, viszonyulása a globalizmus és a pacifizmus kérdéseihez vagy épp a vatikáni Kúriához stb.).

A legárnyaltabb, legmélyebb, legeredetibb részek talán azok, ahol Riccardi II. János Pált mint „postconciliare”, vagyis „a második vatikáni zsinat utáni” pápát (171. o.) mutatja be, a szónak többféle, esetenként ellentmondásosnak tűnő jelentésében: a „liberális értelemben nem reformer (riformatore), hanem újító (innovatore)” egyházfőt (511. o.), aki mind „balról”, mind „jobbról”, mind a „zsinatreformerek” (a radikális Hans Küng vagy az „enyhébb” Carlo Maria Martini), mind a tradicionalisták felől (Marcel Lefebvre) bírálatok kereszttüzebe került, annak okán is, ahogyan a XXIII. Jánostól és főleg VI. Páltól örökölt „Ostpolitik”-ot, a szovjet birodalommal folytatott, Agostino Casaroli bíboros-„külügyminiszter” fémjelezte „keleti politikát” vezérelte (l. főleg 319–325. o.). Kevésbé mélyreható és kielégítő a főpásztor „a nyugati kultúra liberális és felvilágosult szívéig érő csatájának” (523. o.) értelmezése és értékelése, kivált annak fényében, hogy Karol Wojtyła ifjúkorától haláláig kiállt és harcolt az ember szabadságjogaiért és „eredeti, nem akadémikus gondolkodóként” (138. o.), vallásfilozófusként, teológusként is a „perszonalizmust”, az emberi személyiség centralitását vallotta („personalismo wojtyliano”, 137. o.).

„Globális vezérként” (leader globale, 378. o.) – Riccardi szerint – II. János Pál Kelet-Európában fényes győzelmet aratott, döntő mértékben járulva hozzá a kommunista világrendszer összeomlásához, a berlini fal és a vasfüggöny lebontásához, Németország és Európa egyesítéséhez (431. o.), azonban Nyugaton nem sikerült feltartóztatnia a laicizálódást, a vallásosságtól való eltávolodást (511. o.), Dél-Amerikában pedig, „a világ legkatolikusabb kontinensén” (290. o.) a személye iránti tömeges szimpátia és lelkesedés sem tudta teljesen semlegesíteni a „felszabadítás teológiája” által kifejezett és az elutasítása kiváltotta feszültségeket (301–307. o.).

II. János Pál „karizmatikus” vezéregyéniségként (474–476. o.), „mediatikus forradalmával” (476–482. o.), 127 országban tett 104 „pásztori útjával” (496. o.), soha nem látott méretű hitbuzgalmi tömegrendezvények „világpüspökeként” (499. o.), „posztmodern prófétaként” (498. o.), „besorolhatatlan” (inquadabile, 167. o.) a „progresszív” és a „konzervatív” jelzőkkel nem címkézhető (160–167. o.), egyetemes („katholikósz”) erkölcsi iránymutató volt, hegeli „világformáló személyiség”, aki a világtörténelem alakulásában meghatározó szerepet játszott, és kitörölhetetlen nyomot hagyott örök érvényű tanításaival: „Ne féljetek!” (219. o.) és: „Ne legyetek rabszolgák!” (347. o.).

Andrea Riccardi: *Giovanni Paolo II (II. János Pál)*, Edizioni San Paolo, Milano, 2011, 561.

Madarász Imre